

Anahtar Sözcükler

Geçişsizlik varsayımı, nesneli geçişsiz eylemler, özneli geçişsiz eylemler, edilgenleştirme, Öz İlerlemeli Okuma

Keywords

Unaccusative Hypothesis, Unaccusative, Unergative, passivisation, Self Paced Reading

TÜRKÇEDE NESNELİ GEÇİŞSİZ VE ÖZNELİ GEÇİŞSİZ EYLEMLERİN BİLİŞSEL İŞLEMLENME SÜRECİ

COGNITIVE PROCESSING OF UNACCUSATIVE AND UNERGATIVE VERBS IN TURKISH

• Senem Kuzu - Mehmet Aygüneş - Hürriyet Gökdayı

Yüksek Lisans Öğrencisi, Mersin Üniversitesi, kuzumsenem@gmail.com

Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Dilbilimi Bölümü, mehmet.aygunes@istanbul.edu.tr

Prof. Dr., Mersin Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, hgokdayi@mersin.edu.tr

Öz

Bu çalışmada Türkçedeki nesneli geçişsiz ve özneli geçişsiz eylemlerin bilişsel işleme süreçlerinin öz ilerlemeli okuma yöntemi kullanılarak incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu çerçevede çalışmada nesneli geçişsiz, özneli geçişsiz ve geçişli eylem tiplerinin işleme ve edilgenleşme süreçlerinin yanında öznenin \pm canlı olmasının işleme sürecinde fark yaratıp yaratmadığı sorgulanmaktadır. Çalışmanın sonuçlarına göre, nesneli geçişsiz eylemler, özneli geçişsiz eylemlerle ve geçişli eylemlerle karşılaştırıldığında daha fazla işleme yükü oluşturmaktadır. Özneli geçişsiz eylemlerin ve özneli geçişli eylemlerin işleme süreçleri ise benzerlik göstermektedir. Eylem tiplerinin edilgenleşme süreçlerine odaklanıldığında, katılımcıların hem [-canlı] özneye sahip nesneli geçişsiz eylemlerin edilgen biçimini hem de [+canlı] özneye sahip nesneli geçişsiz eylemlerin edilgen biçimlerini özneli geçişsiz eylemlerin edilgen biçimlerinden daha uzun sürede işlemişlerdir. Nesneli geçişsiz eylemin öznesinin canlılığı ile ilgili yapılan analizlerde ise [+canlı] öznenin işleme süresini uzattığı görülmektedir. Sonuçlar Perlmutter'in (1978) nesneli geçişsiz ve özneli geçişsiz eylemler arasındaki ayrımı ilişkin ortaya koyduğu Geçişsizlik Varsayımının geçerli olduğunu göstermektedir.

Abstract

This study aims to explore the cognitive processing of unaccusative and unergative verbs in Turkish by means of self-paced reading. To this end, the study aims to examine not only the processing/passivization processes of unaccusative, unergative and accusative verb types but also whether the subject's \pm animacy makes a difference in the processing of unaccusative verbs. According to the results of the study, compared to unergative and accusative verbs, unaccusatives create a higher processing load. The processing of unergative and accusative verbs are, on the other hand, similar. Focusing on the passivization processes of verb types, participants have processed the passive form of unaccusative verbs with both [-animate] subject and [+animate] subject in a longer duration than the passive form of unergative verbs. The analyses on the animacy of the subject of unaccusative verbs reveal that the [+animate] subject increases the processing time. The results also show that Perlmutter's (1978) Unaccusative Hypothesis regarding the distinction between unaccusative and unergative verb is valid.

1. Giriş

Geçişsizlik Varsayımına (Unaccusative Hypothesis) göre geçişsiz eylemler kendi içerisinde nesneli geçişsiz (unaccusative) eylemler ve özneli geçişsiz (unergative) eylemler olmak üzere iki alt sınıfa ayrılmaktadır (Perlmutter, 1978). Buna göre sözgelimi *koş-* ve *bat-* eylemleri geçişsiz olmaları bakımından benzer olsalar da gerek anlambilimsel gerekse sözdizimsel açıdan bir takım farklılıklar içermektedir. Nesneli geçişsiz eylemler ile özneli geçişsiz eylemler, öznelerinin taşıdıkları konusal roller (Burzio,1986; Dowty, 1991; Ketrez, 1999; Perlmutter, 1978; Vanvolin, 1990) öznelerinin canlılık özelliği (Comrie,1989; Dowty, 1991; Lengecker, 1991), sözdizimsel özellikler (Burzio, 1986; Levin ve Rappaport-Hovav,1995; Perlmutter ve Postal, 1984; Perlmutter, 1978), yönettikleri üye yapıları (Ketrez, 1999) ve edilgenleşme (Perlmutter, 1978) özellikleri açısından farklılık göstermektedir.

Konusal roller açısından nesneli geçişsiz eylemlerin özneleri *istemli* (non-volitional) ve *erek* rolünde olurken özneli geçişsiz eylemlerde öznenin *istemli* (volitional) ve rol açısından *kılıcı* veya *deneyimleyici* rolünde olduğu görülmektedir (Burzio, 1986; Dowty, 1991; Ketrez, 1999; Perlmutter, 1978; Vanvolin, 1990). Bu konusal rollerin aynı zamanda öznelerin canlılık özelliği ile de ilişkili olduğu, nesneli geçişsiz eylemlerin öznelerinin genellikle erek rolünde ve [-canlı], özneli geçişsiz eylemlerin öznelerinin ise kılıcı rolünde ve [+canlı]¹ olduğu belirtilmektedir. (Comrie,1989; Dowty, 1991; Langacker, 1991).

Sözdizimsel açıdan bakıldığında, nesneli geçişsiz eylemlerin bulunduğu tümcelerde öznelerin esasen nesne konumunda üretilip daha sonra özne konumuna taşındığı, buna karşın özneli geçişsiz eylemlerin bulunduğu tümcelerde, öznelerin herhangi bir taşıma işlemine maruz kalmaksızın özne konumunda üretildiği belirtilmektedir (Burzio, 1986; Levin ve Rappaport-Hovav,1995; Perlmutter ve Postal, 1984; Perlmutter, 1978).

Nesneli geçişsiz eylemler ile özneli geçişsiz eylemleri birbirinden ayıran bir diğer özellik iki eylem tipinin *üye yapılarında* ortaya çıkmaktadır. Nesneli geçişsiz eylemlerde *içsel üye*, özneli geçişsiz eylemlerde *ise*, *dışsal üye* olduğu görülmektedir (Ketrez, 1999). *İçsel üyenin* genellikle canlılık özelliğinin sınırlı olduğu, başka bir ifadeyle *içsel üyenin* daha çok cansız üye olduğu kabul edilmektedir (Grimshaw, 1990; Keenan, 1976). Ayrıca alanyazında nesneli geçişsiz eylemlerin sözdizimsel taşıma içermesinin bu eylemlerin üye yapılarını özneli geçişsiz eylemlerden daha karmaşık hale getirdiği de öne sürülmektedir (Chierchia, 2004; Perlmutter, 1978).

Perlmutter (1978) nesneli geçişsiz ve özneli geçişsiz eylemlere ilişkin mevcut farklılaşmaların bu yapıların edilgenleşme süreçlerine de yansıdığını, buna göre özneli geçişsiz eylemlerle kurulan tümcelerin edilgenleşebildiğini (bkz. 1), nesneli geçişsiz eylemlerin ise edilgenleşemediğini (bkz. 2) belirtmektedir.

1 Konu ile ilgili alanyazında [+canlı] özellikler olarak anılan durumların aynı zamanda [+insan] ve [+istemli] özellik taşıdığı görülmektedir.

- (1) Parkta koşuldu.
- (2) *Denizde batıldı.

Sonuç olarak, alanyazında iki eylem tipinin konusal roller, öznelinin canlılık özelliği, sözdizimsel özellikler, üye yapıları ve edilgenleşme özellikleri açısından ayrıştığı belirtilmektedir

1.1. Türkçede nesnel geçişsiz eylem ve öznel geçişsiz eylem ayrımı

Türkçede nesnel geçişsiz eylemlerin ve öznel geçişsiz eylemlerin taşıdıkları özellikleri ve aralarındaki ayrımları konu alan çalışmalar olduğu (Biktimir, 1986; Dietrich, 1999; Nakiboğlu, 1998; Nakiboğlu, 2000; Nakipoğlu-Demiralp, 2001; Nakipoğlu-Demiralp, 2002; Özkaragöz, 1980; Özkaragöz, 1986), bu çalışmalarda temel olarak Türkçedeki nesnel geçişsiz ve öznel geçişsiz eylemlerin özelliklerinin belirlenmesine ilişkin çeşitli tanı önerilerinin ortaya konulduğu ve bunların test edildiği dikkat çekmektedir.

Özkaragöz (1980) anatümce nin edilgen olduğunda tümce yapılarında yan tümce nin -ArAk ulaç eki ile kurulması durumunda nesnel geçişsiz eylemlerin dilbilgiselliğini korurken (bkz. 3), öznel geçişsiz eylemlerin dilbilgisidişı olduğunu (bkz. 4) belirtmektedir.

- (3) Hasta (kana-y-arak) hastane-ye getir-il-di (Özkaragöz, 1980:416).
- (4) *Öğrenci (ağla-y-arak) döv-ül-dü (Özkaragöz, 1980:416).

Ayrıca, nesnel geçişsiz eylemlerin *ol* yardımcı eylemi ile dilbilgisel tümceler oluşturduğu (bkz. 5) buna karşın öznel geçişsiz eylemlerin ise *et* yardımcı eylemi ile dilbilgisel yapılar ürettiği (bkz. 6) belirtilmektedir (Özkaragöz, 1986).

- (5) Ayşe ameliyat ol-du (Özkaragöz,1986:200).
- (6) Ayşe (doktor tarafından) ameliyat ed-il-di (Özkaragöz,1986:205).

Dietrich (1999) öznenin yalın durumda olduğu buyrum tümcelerinde, nesnel geçişsiz eylemlerin dilbilgisidişı olurken (bkz. 7) , öznel geçişsiz eylemlerin dilbilgisel olduğunu (bkz. 8) belirtmektedir.

- (7) Batın, çürüyün, kaynayın!
- (8) Oynayın, koşun, tartışın! (Dietrich, 1999:53).

Nakiboğlu (1998) eylemden ad türetim eki olan *-lk* ekinin sadece nesnel geçişsiz eylemlere eklenebildiğini (bkz 9.) ifade etmektedir. Ayrıca Nakiboğlu (2000) nesnel geçişsiz eylemlerin *bitimli* (telic), öznel geçişsiz eylemlerin *bitimsiz* (atelic) olduğu varsayımının Türkçe için de geçerli olduğunu öne sürmekte ve *-mlş ortaç* ekinin sadece nesnel geçişsiz eylemlere eklenebildiğini (bkz. 10) belirtmektedir.

(9) Bat-ık gemi, don-uk göl (Nakipoğlu,1998)

(10) Bozul-muş araba, çürü-müş tahta, eri-miş yiyecek.

Nakiboğlu (2001) özneli geçişsiz eylemlerin geçmiş zaman içerisinde edilgenleşebilirken (bkz. 11) nesneli geçişsiz eylemlerin geçmiş zamanda edilgenleşemediğini (bkz. 12) belirtmektedir.² Bununla birlikte, Nakipoğlu (2002) belirteç tümcecik eki *-Inca* ekinin nesneli geçişsiz eylemlerle (bkz. 13) , belirteç tümcecik eki *-Irken* ekinin ise özneli geçişsiz eylemlerle (bkz. 14) dilbilgisel tümceler ürettiğini ifade etmektedir.

(11) Hafta sonu ada-ya yüz-ül-dü (Nakiboğlu, 2001:131).

(12) *Dondurma eri-n-di (Nakiboğlu, 2001:133).

(13) Atlet takıl-ınca düş-tü (Nakiboğlu, 2002:9).

(14) Çocuklar oyna-rken gül-dü (Nakiboğlu, 2002:9).

Türkçede nesneli geçişsiz ve özneli geçişsiz eylemler arasındaki yapısal ve kullanımsal farklılıklara vurgu yapan bu çalışmaların yanı sıra iki eylem tipinin tanı ortamlarının değerlendirildiği deneysel çalışmaların bulunduğu da görülmektedir (Acartürk, 2005; Acartürk ve Zeyrek, 2010; Zeyrek ve Acartürk, 2014). Acartürk'e göre (2005) kabul edilebilirlik dereceleri dikkate alındığında, Türkçede nesneli geçişsizlikten özneli geçişsizliğe doğru dereceli bir sınıflandırma bulunmaktadır. Buna göre Türkçede nesneli geçişsiz eylemler *-miş* ortacı ile kullanılırken, özneli geçişsiz yapılar daha çok edensiz edilgen biçiminde kullanılmaktadır. Acartürk ve Zeyrek (2010) geliştirdikleri hesaplamalı yaklaşım ile Zeyrek ve Acartürk (2014) *çevrimdışı dilbilgisel karar görevi ve göz izleme* (eye tracking) yöntemleri ile geçişsiz eylemlerin nesneli geçişsizlik ve özneli geçişsizlik arasında dereceli bir özellik gösterdiği görüşünü desteklemektedir. Sonuç olarak, Türkçede nesneli geçişsiz ve özneli geçişsiz ayrımını kuramsal (Biktimir, 1986; Dietrich, 1999; Nakiboğlu, 2000; Nakiboğlu, 2001; Nakiboğlu, 1998; Nakipoğlu, 2002; Özkaragöz, 1980; Özkaragöz, 1986) ve deneysel (Acartürk, 2005; Acartürk ve Zeyrek, 2010; Zeyrek ve Acartürk, 2014) yaklaşımlarla ele alan çalışmalarda bu iki eylem türünün çeşitli açılardan farklılaştığı ifade edilmektedir.

1.2. Nesneli geçişsiz eylemlerin ve özneli geçişsiz eylemlerin işleme süreci

Nesneli geçişsiz ve özneli geçişsiz eylemlerin bilişsel işleme süreçlerini işlevsel Manyetik Rezonans Görüntüleme (iMRG) (Agnew vd., 2014; Meltzer-Asscher vd., 2015; Shetreet, Friedmann ve Hadar 2010; Shetreet ve Friedmann 2012), davranışsal ölçüm yöntemleri (Friedman

² Nakipoğlu (2001) kimi eylemlerin geçmiş zamanda edilgenleşebildiğini ancak bu eylemlerin öznelinin gönderimsel özelliklerinin farklılaştığını, bu öznelin *birileri / herkes* şeklinde yorumlandığını belirtmektedir.

vd. 2008, Meltzer-Asscher vd. 2015), göz izleme (Lee ve Thompson, 2011; Vernice ve Sorace, 2018) ve dolaylı gözlem (Becker ve Schaeffer, 2013) ile araştıran çalışmalar bulunmaktadır.

iMRG çalışmalarında, beyin aktivasyonlarının nesnel geçişsiz ve öznel geçişsiz eylemler arasındaki farka duyarlı olduğu, nesnel geçişsiz eylemlerin işlemlenmesinin sözdizimsel, sözlüksel işlemler ve üye bilgi yapıları arasındaki farklılıklardan kaynaklı olarak BA 45/46 olarak da tanımlanan *sol ön frontal girusta* (left inferior frontal gyrus) ve *sol arka-orta temporal girusta* (sol posterior middle temporal gyrus) aktivasyon artışına neden olduğu belirtilmektedir (Meltzer-Asscher vd., 2015; Shetreet, Friedmann ve Hadar, 2010; Shetreet ve Friedmann 2012). Nesnel geçişsiz ve öznel geçişsiz eylemlerin işlemlendiği beyin bölgeleri karşılaştırıldığında ise, Shetreet ve Friedmann (2012) *sol IFG (BA 45/ 46/47)*, *sol arka MTG. sağ (orta) precuneus ve sol orbital IFG (BA 47/11)* alanlarında aktivasyon artışının oluştuğunu, Shetreet, Friedmann ve Hadar (2010) *sol ön frontal gyrus (IFG; BA 45/46/47)*, *sol arka orta temporal gyrus (MTG; BA 21)*, *sol medial superior frontal gyrus ve sağ beyincik (cerebellum)* alanlarında aktivasyon izlendiğini belirtmektedir. Agnew vd. (2014) ise önceki çalışmaların aksine, nesnel geçişsiz eylem içeren tümceler ile geçişli eylem içeren tümcelerın beynin her iki yarıküresinde de *orta ve posterior superior temporal* alanlarda aktivasyona neden olduğunu buna karşın öznel geçişsiz eylem içeren tümcelerın bu bölgede aktivasyon göstermediğini öne sürmektedir.

Davranışsal ölçüm yöntemlerine dayanan çalışmalarda, nesnel geçişsiz eylemlerin öznel geçişsiz eylemlerden daha uzun işlemlenme süresine ihtiyaç duyulduğu ifade edilmektedir (Friedman vd., 2008; Meltzer-Asscher vd., 2015). Göz izleme yönteminin kullanıldığı bir çalışmada ise hem sağlıklı katılımcıların hem de *dilbilgisiz* (agrammatic) afazili katılımcıların öznel geçişsiz ve nesnel geçişsiz yapıların işlemlenmesinde farklı göz hareketi örüntüleri ortaya koyduğu bildirilmektedir (Lee ve Thompson, 2011).

Konu eylemin öznesinin canlılığı ile ilişkilendirildiğinde [+canlı] özneye sahip nesnel geçişsiz eylemlerin, [-canlı] özneye sahip nesnel geçişsiz eylemlerden daha uzun sürede işlemlendiği (Friedman vd., 2008), anadili İngilizce olan çocukların öznel geçişsiz eylemleri büyük oranda [+canlı] bir özne ile oluştururken, nesnel geçişsiz eylemlerin öznelerinin benzer oranda [+canlı] ve [-canlı] olarak tercih ettiklerini belirtilmektedir (Becker ve Schaeffer, 2013). Vernice ve Sorace (2018) ise [+canlı] öznenin, öznel geçişsiz eylemlerin okuma süresini kısaltırken nesnel geçişsiz eylemlerin okuma süresini uzattığını, ancak nesnel geçişsiz eylemler için öznenin [\pm canlı] olmasının okuma süresinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığını öne sürmektedir.

1.3. Amaç

Bir bütün olarak bakıldığında, alanyazında öznel geçişsiz eylemlerin ve nesnel geçişsiz eylemlerin işlemlenme süreçlerini ele alan sınırlı çalışmanın bulunduğu dikkat çekmektedir.

Bu çalışmalarda da tutarlı bir biçimde nesnel geçişsiz eylemler ile öznel geçişsiz eylemlerin işlemlenmesinde farklılık olduğu belirtilse de öznenin canlılık özelliği devreye girdiğinde çalışmaların sonuçlarının birbirinden farklılaştığı görülmektedir.

Bu çalışmada nesnel geçişsiz, öznel geçişsiz ve geçişli eylem tiplerinin bilişsel işlemlenmesi, bu üç eylem türünün edilgenleşme süreçleri ve nesnel geçişsiz eylemlerde öznenin canlılık özelliğinin işlemlenme sürecine nasıl etki ettiğinin Türkçe üzerinden belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç çerçevesinde çalışmada temel olarak iki deney gerçekleştirilmiştir. Birinci deneyde, [+canlı] özne ile oluşturulan a) nesnel geçişsiz, b) öznel geçişsiz ve c) geçişli eylemlerin işlemlenme süreçleri incelenmiştir. İkinci deneyde ise [-canlı] özne ile birlikte kullanılan nesnel geçişsiz ve [+canlı] özne ile birlikte kullanılan öznel geçişsiz eylemlerin işlemlenme süreçleri incelenmiştir. Bu çerçevede temel olarak şu sorulara yanıt aranmaktadır:

1) Nesnel geçişsiz eylemler, öznel geçişsiz eylemler ve geçişli eylemlerin işlemlenme sürecinde bir farklılık bulunmakta mıdır?

2) Nesnel geçişsiz eylemlerin öznelinin canlılık özelliğinin işlemlenme sürecine bir etkisi var mıdır?

3) Nesnel geçişsiz eylemler, öznel geçişsiz eylemler ve geçişli eylemlerin edilgenleşme süreçlerinde işlemlenmeye etki eden bir farklılık var mı ?

2. Birinci Deney: [+canlı] özneye sahip nesnel geçişsiz, öznel geçişsiz ve geçişli eylemlerin işlemlenme süreci

Birinci deneyde her biri [+canlı] özneye sahip olan nesnel geçişsiz eylemler, öznel geçişsiz eylemler ve geçişli eylemlerin işlemlenme ve edilgenleşme süreçleri incelenmektedir.

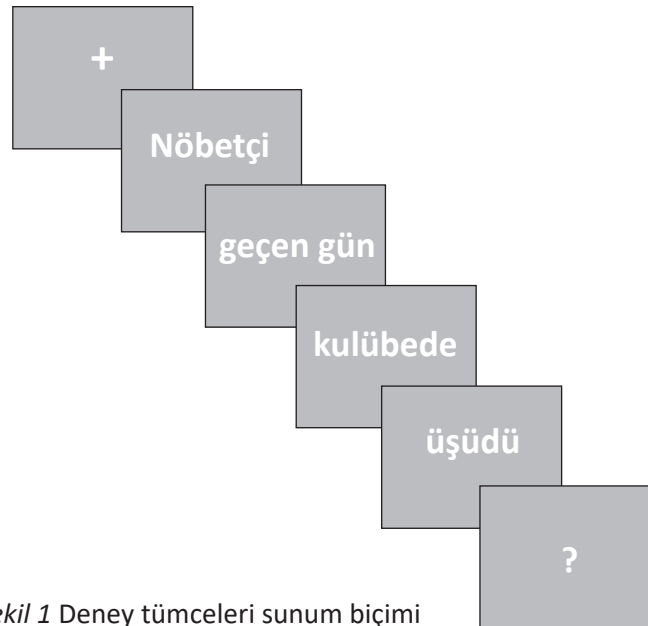
2.1. Yöntem

2.1.1. Katılımcılar

Bu çalışmada 19 erkek (yaş aralığı: 18-35, ort. yaş: 26.5) 17 kadın (yaş aralığı: 18-30, ort. yaş: 24) toplam 36 katılımcı yer almıştır. Katılımcılar en az lise mezunu düzeyinde eğitim görmüşlerdir. Katılımcıların tamamının anadili Türkçedir ve tamamı sağ el terçihlidir. Bu çalışma Mersin Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu tarafından 18/11/2019 tarihli 28 karar numarası ile onaylanmıştır.

2.1.2. Süreç

Araştırmada öz ilerlemeli okuma (self-paced reading) yöntemi kullanılmıştır. Bu yönetime göre bilgisayar ekranında sözcükler halinde sunulan tümcelerin okunması sırasında, katılımcılar yanıt butonuna basarak diğer uyarana geçmekte ve katılımcıların verdikleri tepki süreleri kaydedilmektedir. Tepki sürelerinin artmasının, diğer bir deyişle, katılımcının uyarana daha yavaş okumasının altındaki sebebin bilişsel yükün fazlalığı olduğu varsayılmaktadır (Just, Carpenter ve Woolley, 1982). Çalışmada uyarana sunumu için E-Prime 2 yazılımı kullanılmıştır. Deney esnasında katılımcılar sesten yatılmış ve loş bir ışıkla aydınlatılmış bir odada, bilgisayar ekranına 110 cm mesafede oturulmuştur. Katılımcılardan ellerini yanıt butonuna yerleştirmeleri istenmiştir. Deneyde katılımcılar ilk olarak ekranda fiksasyon artısını görmüşlerdir. Daha sonra deney setinin tümceleri katılımcının klavyedeki boşluk tuşuna her basmasında bir sözcük gelecek şekilde bilgisayar ekranına sözcük sözcük yansıtılmıştır. Katılımcılardan ekrana sözcükler halinde yansıyan tümceleri sessiz bir şekilde, mümkün olan en kısa sürede okumaları ve okuma sonrasında hızlı bir şekilde klavyedeki boşluk tuşuna basarak tümcedeki diğer sözcüğe geçmeleri istenmiştir. Dolayısıyla, yansıyan sözcüğün ekranda ne kadar kalacağı katılımcının denetimindedir. Deneyde katılımcılara sunulan tümcelerin tamamı dört sözcükten oluşmaktadır (Şekil 1). En son sözcük olan tümcenin eyleminden sonra ekrana soru işareti gelmiştir. Katılımcılardan bu soru işaretini gördüklerinde okudukları tümceyi kabul edilebilirlik açısından değerlendirmeleri istenmiştir. Buna göre tümce kabul edilebilir ise 1 tuşuna, değilse 2 tuşuna basmaları istenmiştir. Deney başlamadan önce deney sürecine alışmaları için katılımcılarla kısa bir alıştırmaya yapılmış, asıl deney bu alıştırmadan sonrasında başlamıştır.

Şekil 1 Deney tümceleri sunum biçimi

2.1.3. Deney tümceleri

Deney tümcelerini oluşturmak için öncelikle Topaloğlu ve Gürlek'te (2016) sınıflandırılmış eylemlerden hareketle bir eylem havuz oluşturulmuş, daha sonra söz konusu eylemler alanyazında belirtilen tanı ortamlarıyla değerlendirilerek nesnel geçişsiz veya öznel geçişsiz olarak sınıflandırılmıştır. Bu çerçevede eylemlerin nesnel geçişsiz ya da öznel geçişsiz olmasının belirlenmesinde çalışmanın birinci bölümünde belirtilen tanı kriterleri kullanılmıştır. Deney tümcelerinin oluşturulmasında izlenen bu dilbilimsel kriterlerin yanı sıra kritik sözcük olan eylemlerin seslem sayıları ve Aksan vd. (2016)'den hareketle sözcük sıklık değerleri de eşit olacak biçimde oluşturulmuştur. Nakipoğlu (2001) nesnel geçişsiz eylemlerin geçmiş zamanda edilgenleştirilemeyeceğini öne sürdüğünden eylemlerin tamamında geçmiş zaman eki -DI kullanılmıştır.

Deney setinde her bir koşul, 15 tane [+canlı] öznel nesnel geçişsiz, [+canlı] öznel öznel geçişsiz ve [+canlı] öznel geçişli eylemli tümceyle temsil edilmiştir. Dilbilgisidışı yapılar eylemlerin edilgenleştirilmesiyle oluşturulmuştur (Tablo 1, Ek 1).

Tablo 1. Birinci Deneyde Yer Alan Tümce Örnekleri

Koşullar		Dilbilgisel	Dilbilgisidışı	N
nesnel geçişsiz	Öğrenci geçen gün hastanede	titredi.	titrendi.	30
öznel geçişsiz	Öğrenci geçen gün sınıfta	koştu.	koşuldu.	30
geçişli	Öğrenci geçen gün öğretmeni	yendi.	yenildi.	30

Deney tümcelerindeki dilbilgisidışı koşulların gerçekten edilgenlikle ilişkili olup olmadığını belirlemek amacıyla deneylerde yer almayan 26 katılımcıya onarım testi uygulanmıştır. Bu testte katılımcılara deneyde kullanılan tümceler yazılı olarak verilmiş ve katılımcılardan tümceleri okumaları ve eğer tümce dilbilgisidışı ise dilbilgisel biçimlerini yazmaları istenmiştir. Katılımcılar edilgen biçimdeki dilbilgisidışı tümceleri %93,3 oranında etken biçimine dönüştürerek dilbilgiselleştirme eğiliminde olmuşlardır. Bu sonuçlar deney setinde yer alan dilbilgisidışı yapıların gerçekten de edilgenleşme süreçlerini yansıttığını göstermektedir.

2.1.4. Verilerin analizi

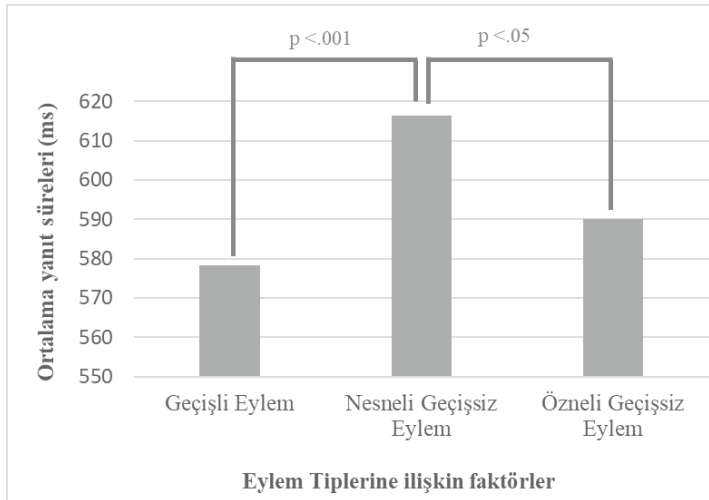
İstatistiksel analiz kritik sözcük olan eylemlere verilen ortalama yanıt süreleri üzerinden yapılmıştır. Analizlerde her bir koşula verilen yanıt sürelerinin ortalaması alınmış ve daha sonra tekrarlı ölçümler için ANOVA analizi uygulanmıştır. İstatistiksel analizde EYLEM TİPİ (3 seviye: öznel geçişsiz eylem, nesnel geçişsiz eylem, geçişli eylem), DİLBİLGİSELLİK (2 seviye: etken/

dilbilgisel, edilgen/dilbilgisidişi) faktörleri kullanılmıştır. Dolayısıyla bulgular bölümünde EYLEM TİPİ'nin yarattığı ana etki, DİLBİLGİSELLİK'in yarattığı ana etki ve EYLEM TİPİ X DİLBİLGİSELLİK etkileşimine ilişkin bulgular paylaşılacaktır.

İstatistiksel analizlerde serbestlik derecesinin birden fazla olması durumunda Greenhouse-Geisser (Greenhouse-Geisser, 1959) düzeltmesi uygulanmıştır. Koşulların yarattığı ana etkide anlamlı farklılık görülmesi durumunda farklılığın kaynağını belirlemek için Bonferroni düzeltmeli (Bonferroni, 1936) ikili karşılaştırmalar uygulanmıştır. İstatistiksel analizde SPSS 22 yazılımı kullanılmıştır.

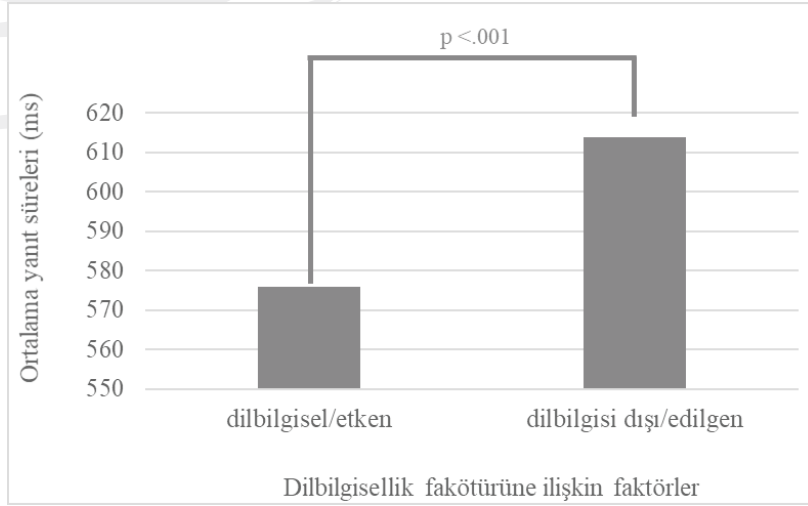
2.5. Bulgular

Eylem Tipi faktörünün yarattığı ana etkide, diğer bir deyişle geçişli eylem, nesneli geçişsiz eylem ve özneli geçişsiz eylemlerin işlemlenmesinde anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir [$F(2,70) = 6,151, p < .01$]. Nesneli geçişsiz, özneli geçişsiz ve geçişli eylem tiplerine ilişkin ortalama yanıt sürelerine bakıldığında, nesneli geçişsiz eylemlerin en uzun sürede ($M = 616,506$ ms) okunan eylemler olduğu görülmektedir. Daha sonra okuma süresi açısından özneli geçişsiz eylemler ($M = 590,093$ ms) gelmektedir. Okuma süresi en kısa olan diğer bir deyişle, en hızlı yanıtın verildiği eylem tipinin ise geçişli eylemler ($M = 578,303$ ms) olduğu görülmektedir (Şekil 2). Nesneli geçişsiz, özneli geçişsiz ve geçişli eylem tipleri ikili olarak karşılaştırıldığında ise, geçişli eylemler ile nesneli geçişsiz eylemler arasında ($p < .001$) ve nesneli geçişsiz eylemler ile özneli geçişsiz eylemler arasında ($p > .05$) anlamlı bir farklılığın oluşmadığı görülmektedir.

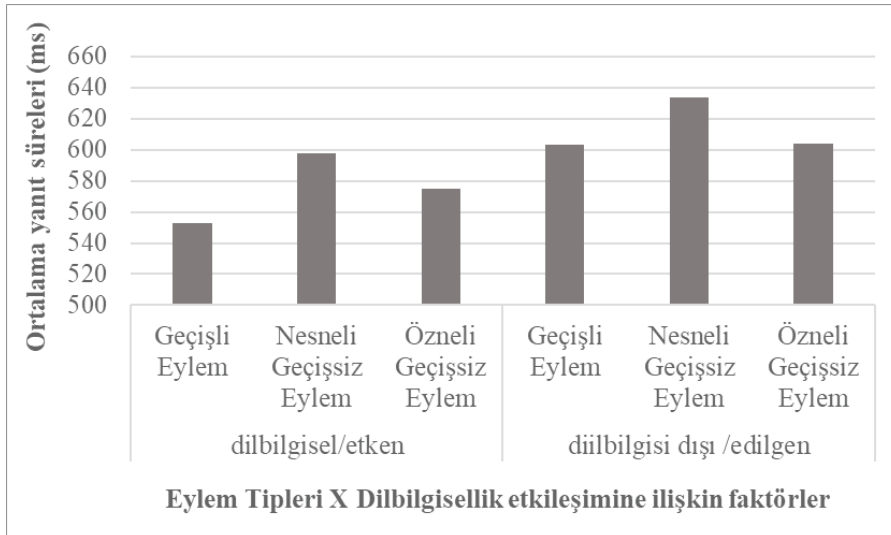
Şekil 2. Birinci deneydeki eylem tiplerine ilişkin ortalama yanıt süreleri

Dilbilgisellik faktörünün yarattığı ana etkide, diğer bir deyişle etken/dilbilgisel yapılarla edilgen/dilbilgisidışı yapılar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir [$F(1,35) = 15.635, p < .001$]. Ortalama yanıt sürelerine bakıldığında, dilbilgisidışı yapılara ($M = 613.913$ ms) dilbilgisel yapılara ($M = 576.022$ ms) göre daha yavaş yanıt verildiği, diğer bir ifadeyle bu yapıların işlenmesi için daha fazla zamana ihtiyaç duyulduğu ve bu yapıların işleme yükünün daha fazla olduğu görülmektedir (Şekil 3).

Şekil 3. Birinci deneydeki dilbilgisellik faktörüne ilişkin ortalama yanıt süreleri

Son olarak Eylem Tipi x Dilbilgisellik etkileşimine bakıldığında ise, anlamlı bir farklılığın oluşmadığı görülmektedir [$F(2,70) = 0.894, p > .05$]. Diğer bir deyişle, dilbilgisel/etken yapılarda ve dilbilgisidışı/edilgen yapılarda eylem tiplerinin benzer bir örüntü ortaya koyduğu görülmektedir (Şekil 4).

Şekil 4. Birinci deneydeki Eylem Tipleri x Dilbilgisellik etkileşimine ilişkin ortalama yanıt süreleri

Sonuç olarak, [+canlı] öznelerle kurulan yapılarda, nesneli geçişsiz eylem > özneli geçişsiz eylem = geçişli eylem biçiminde bir örüntünün oluştuğu görülmektedir. Bununla birlikte, Eylem tipi X Dilbilgisellik etkileşiminde anlamlı bir farklılığın oluşmadığı üç koşul arasında görülen etkinin etken ve edilgen yapılarda benzer bir örüntüde ortaya çıktığı görülmektedir. Son olarak, edilgen/dilbilgisi dışı yapıların da etken/dilbilgisel yapılara göre daha uzun işleme süresine ihtiyaç duyduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

2.6. Tartışma

Birinci deneyde Eylem Tiplerinin işlemlenmesinde nesneli geçişsiz > özneli geçişsiz = geçişli şeklinde bir örüntünün oluştuğu görülmektedir. Diğer bir deyişle, nesneli geçişsiz eylem tiplerinin işlemlenmesi daha büyük bir işleme yüküne neden olmaktadır. Bu bulgu, nesneli geçişsiz eylemlerin özneli geçişsiz eylemlerden daha güç işlemlendiğini bildiren önceki çalışmalarla uyumludur (Friedman vd. 2008; Lee ve Thompson, 2011; Meltzer vd.,2015; Vernice ve Sorace, 2018). Perlmutter, Geçişsizlik Varsayımında (1978) nesneli geçişsiz eylemlerde özneli geçişsiz eylemlerden farklı olarak nesne konumundan özne konumuna bir sözdizimsel taşıma bulunduğunu ve eylemin tek üyesinin her ne kadar özne konumunda bulunsa da hâlâ nesne konumuyla ilişkili olan *erek* rolünde olduğunu öne sürmektedir. Alanyazında her ne kadar işleme sürecini inceleyen az sayıda çalışma bulunsa da, bu çalışmaların Perlmutter'in iddialarını desteklediği görülmektedir. iMRG çalışmalarında nesneli geçişsiz eylemlerin işlemlenmesi ile ilgili olarak *sol IFG (BA 45/46)* ve *sol arka MTG (BA 21)*'de aktivasyon görüldüğü ve *sol IFG (BA 45/46)* de görülen aktivasyonun nesnenin özne konumuna taşınmasını içeren sözdizimsel işlemde, *sol arka MTG (BA 21)*'de görülen aktivasyonun ise temel biçimde olmayan konusal rolden kaynaklanabileceği belirtilmektedir (Shetreet, Friedmann ve Hadar 2010, Shetreet ve Friedmann, 2012).

Nesneli geçişsiz eylemlerin işlemlenmesindeki güçlüğün olası bir diğer nedeni, bu yapıların üye bilgi yapısının özneli geçişsiz eylemlerden farklı ve daha karmaşık olmasıdır. Nesneli geçişsiz ve özneli geçişsiz eylemlerin üye bilgi yapıları incelendiğinde nesneli geçişsiz eylemlerin *erek* rolünde bir *içsel üyeye*, özneli geçişsiz eylemlerin ise *kılıcı* rolünde bir *dışsal üyeye* sahip olduğu belirtilmektedir (Ketrez, 1999; Levin ve Rappaport-Hovav, 1995). Meltzer vd. (2014), üye bilgi yapısı ve konusal seçeneklerin işlemlenmesi ile ilgili olarak nesneli geçişsiz eylemler ile özneli geçişsizler eylemler karşılaştırıldığında nesneli geçişsiz eylemlerde *Angular Girus ve Middle Frontal Girus* alanında daha büyük aktivasyon oluştuğunu rapor etmektedir. Çalışmada nesneli geçişsiz eylemlerin üye bilgi yapılarının özneli geçişsizlerden daha karmaşık olduğu, bu karmaşıklığın sebebinin ise nesneli geçişsiz eylemlerin tek üyelerinin temel konumundan saparak özne gibi davranmasıyla ilintili olduğu öne sürülmektedir. Birinci deneyde eylem tipleri faktöründe nesneli geçişsiz eylemlerin yanıt süresinin uzamasının olası nedenlerinden birisinin de nesneli geçişsiz eylemlerin üye bilgi yapılarındaki bu farklılığın olduğu düşünülmektedir.

Çalışmada Eylem Tipleri açısından ortaya konulan bir diğer bulgu geçişli eylemler ile özneli geçişsiz eylemler arasında bir işleme farklılığı görülmemesidir. Shreetreet vd. (2010)'nin geçişli eylemler ile özneli geçişsiz eylemlerin farklı bölgelerde aktivasyon yarattığını öne sürmesine karşın, Agnew vd. (2014) nesneli geçişsiz ve geçişli eylemlerin her iki yarıkürede *middle ve posterior superior temporal* de benzer aktivasyonlar gösterdiğini, özneli geçişsiz eylemlerde ise bu bölgede aktivasyon görülmediğini bildirmektedir. Meltzer vd. (2014) ise davranışal ölçümlerde özneli geçişsiz eylemlerin ve geçişli eylemlerin işleme süresinde anlamlı bir farklılık görülmediğini belirtmektedir. Bu bağlamda özneli geçişsiz eylemlerin ve geçişli eylemlerin beyinde farklı bölgelerde aktivasyon yarattığını belirten çalışmaların aksine, bu çalışmada, Meltzer vd. (2014)'de olduğu gibi, iki eylem türü arasında yanıt sürelerine yansıyan bir işleme farklılığı görülmemektedir. Diğer bir deyişle, özneli geçişsiz eylemler ile geçişli eylemler benzer sürelerde işlenmektedir. Özneli geçişsiz eylemler özne, geçişli eylemler ise hem özne hem nesne içermektedir. Tümce üretimi sırasında ise bu yapılarda herhangi bir sözdizimsel taşımaya ya da anlambilimsel değişime gerek olmadığı görülmektedir. Örneğin *koş-* eyleminin anlambilimsel olarak *kılıcı* bir özne içermesi gerekmektedir ve bu özne sözdizimsel olarak *kılıcı* konumuyla ilişkili olan özne konumunda üretilmektedir. Bu deneyde her iki koşul da *kılıcı* rolünde öznelere sahiptir. Dahası, nesneli geçişsiz eylemlerin aksine gerek geçişli eylemlerde gerekse özneli geçişsiz eylemlerde öznenin sözdizimsel taşımaya gereksinim olmadan üretildiği görülmektedir. Öznenin taşıdığı canlılık özelliği açısından değerlendirildiğinde, özneli geçişsiz eylemler ile geçişli eylemlerin [+canlı] öznelere oluşturulduğu nesneli geçişsiz eylemlerin ise daha çok [-canlı] öznelere tercih ettiği görülmektedir. Buna karşın, birinci deneyde, özneli geçişsiz eylemler ve geçişli eylemler öznelere taşıdıkları bu anlambilimsel özellik açısından bir uyum gösterirken, nesneli geçişsiz eylemlerde, öznenin canlılık özelliği açısından bir uyumsuzluk yaratıldığı, diğer bir deyişle nesneli geçişsiz eylemlerin [-canlı] özne tercih etmesine karşın, bu deneyde [+canlı] öznelere oluşturulduğu, dolayısıyla eylemler ile eylemlerin öznelere canlılık özellikleri açısından koşullar arasında bir asimetri olduğu görülmektedir. Birinci deneyde katılımcılar etken/dilbilgisel yapılar içerisinde ve edilgen/dilbilgisi dışı yapılar içerisinde nesneli geçişsiz, özneli geçişsiz ve geçişli eylem tiplerini benzer bir örüntüyle işledikleri buradaki ana etkinin etken yapılarda ve edilgen yapılarda farklılaşmadığı görülmektedir. Bu bulgu da öznenin canlılık özelliğinin işleme sürecinin etkisine ilişkin yapılan yorumları destekler niteliktedir. Çünkü bu deneydeki gerek etken gerekse edilgen yapılarda nesneli geçişsiz eylemlerde eylem ile öznenin canlılık özelliği açısından anlambilimsel bir uyumsuzluk bulunurken diğer bir deyişle nesneli geçişsiz eylemler genellikle [-canlı] özne tercih etmesine karşın bu deneyde [+canlı] özne ile sunulmuşken, geçişli ve özneli geçişsiz eylemler doğalarına uygun biçimde [+canlı] özne ile sunulmuşlardır.

Çalışmanın bir diğer bulgusu da Dilbilgisellik faktöründe bir bütün olarak dilbilgisi dışı olan edilgen yapıların dilbilgisel etken biçimlerine göre daha uzun işleme süresine sahip olmasıdır. Yapılan onarım testi çerçevesinde değerlendirildiğinde katılımcıların edilgen

eylemleri çözümlene sürecinde bunların etken biçimlerini referans aldıkları ve bu farklılığın da edilgenleştirme sürecinin getirdiği bilişsel yükten kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu açıdan bulgular edilgen tümcelerın etken yapılardan daha güç işlemlendiğini öne süren alanyazınla uyumludur (Bastiaanse ve Zonneveld, 2005; Caplan ve Hannah, 1998; Meyer, Mack ve Thompson, 2012; Faroqi-Shah ve Thompson, 2003; Soojin ve Thompson, 2010; Thompson, 2003; Bastiaanse ve Edwards, 2004; Yağız ve Aydın, 2014; Duman vd., 2007; Bastiaanse, Bouma ve Post, 2009).

2.7. Sonuç

Sonuç olarak, bütün koşullarda [+canlı] öznenin bulunduğu birinci deneyde, nesnelı geçişsiz > öznelı geçişsiz = geçişli şeklinde bir örüntünün oluştuğu ve nesnelı geçişsiz eylemlerin işlemlenmesinde daha fazla süreye ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Nesnelı geçişsiz eylemlerde işlemlene süresindeki artışın olası nedenlerinden birisinin eylemlerin canlılık özelliklerindeki asimetrisinin olabileceği görülmektedir. Bununla birlikte, nesnenin özne konumuna taşınmasını içeren sözdizimsel taşıma ve bu taşımaya bağlı olarak özne konumunda bulunan üyenin *erek* rolünde kalması ve iki eylem türünde de eylemlerin üye bilgi yapılarındaki farklılığın da farklılığın olası sebepleri arasındadır. Ayrıca etken yapılarla edilgen yapılar arasındaki karşılaştırmada, edilgen yapıların etken yapılardan daha fazla işlemlenme süresine ihtiyaç duyduğu görülmektedir.

3. İkinci Deney: [-canlı] özneye sahip nesnelı geçişsiz, [+canlı] özneye sahip öznelı geçişsiz eylemlerin işlemlenme süreci

Perlmutter (1978) *irade bildiren ve istemli* olayları aktaran “*koş-*”, “*gül-*” gibi eylemleri öznelı geçişsiz, “*bat-*”, “*çürü-*” gibi kontrol dışında gelişen, diğer bir deyişle istemsiz olayları aktaran eylemleri ise nesnelı geçişsiz olarak sınıflandırmıştır. Ancak, Perlmutter sınıflandırmayı doğrudan eylemin öznesinin canlılığı üzerinden yapmanın yanıltıcı olacağını bildirmektedir (Perlmutter, 1978). Buna karşın, alanyazında nesnelı geçişsiz eylemlerde öznenin canlılık özelliğinin işlemlene sürecine etkisinin sorgulandığı çalışmalar bulunmaktadır. Friedman vd. (2008) ve Meltzer vd. (2015) [+canlı] özneye sahip nesnelı geçişsiz eylemlerin işlemlenme süresinin [-canlı] özneye sahip nesnelı geçişsiz eylemlerden daha uzun olduğunu ifade etmektedir. Becker ve Schaeffer (2013), çocukların öznelı geçişsiz eylemleri yüksek oranda [+canlı] bir özne ile kullanırken nesnelı geçişsiz eylemlerde ise [+canlı] ve [-canlı] eylemleri eşit oranda tercih ettiklerini bildirmektedir. Vernice ve Sorace (2018) da nesnelı geçişsiz ve öznelı geçişsiz eylemler karşılaştırıldığında, nesnelı geçişsiz eylemlerde [+canlı] özne kullanılması durumunda okuma süresinin uzadığını bildirilmektedir.

Alanyazın incelendiğinde öznenin canlılığının söz konusu eylem tiplerinin işlemlenmesine ne tür bir etki yaptığının hâlâ tartışmalı olduğu ve bu konuda farklı bulguların ortaya konulduğu

görülmektedir. Nesneli geçişsiz eylemler ile özneli geçişsiz eylemlerin işleme sürecindeki farklılığa neden olabilecek pek çok olası faktör olmakla birlikte öznelin canlılığının etkisinin daha kontrollü ortamlarda test edilmesini gerekli kılmaktadır. Çalışmadaki ikinci deneyin amacı; nesneli geçişsiz eylemlerin öznelinin ilk deneyin aksine [-canlı] olması durumunda, diğer bir deyişle öznelin canlılık özelliğinin eylemlerle daha uyumlu bir biçimde sunulması durumunda, sonuçların birinci deneyden farklılaşıp farklılaşmayacağını belirlemektir.

3.1. Yöntem

Çalışmada ikinci deney seti nesneli geçişsiz eylemlerde öznenin canlılığının işleme ve edilgenleşme süreçlerine etkisini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. İkinci deneyde yer alan katılımcılar ve deney süreci birinci deney ile aynılık göstermektedir.

3.2. Deney tümceleri

İkinci deney setinde yer alan tümcelerdeki eylemlerin seçiminde birinci deneydeki eylemlerin seçimine benzer bir süreç izlenmiştir.

Deneydeki her iki koşul 32 eylemle temsil edilmiş, bu çerçevede toplamda 64 tümce oluşturulmuştur. Deneyde etken, diğer bir ifade ile dilbilgisel koşullarla eşit sayıda, eylemlerin edilgen biçimleriyle oluşturulan dilbilgisidışı tümceler (n= 64) yer almıştır. Nesneli geçişsiz eylemle kurulan tümcelerde *mermi, su, yaprak* gibi somut nitelikli [-canlı] özneler kullanılırken, özneli geçişsiz eylemlerle oluşturulan tümcelerde *öğretmen, doktor* gibi [+canlı] özneler kullanılmıştır. [+canlı] öznelerin tamamı aynı zamanda [+istemli] ve [+insan] özelliği göstermektedir. Bütün tümcelerde özne- zaman belirteci-nesne-eylem dizilişi kullanılmıştır (bkz. Tablo 2, Ek2).

Tablo 2. İkinci Deneyde Yer Alan Tümce Örnekleri

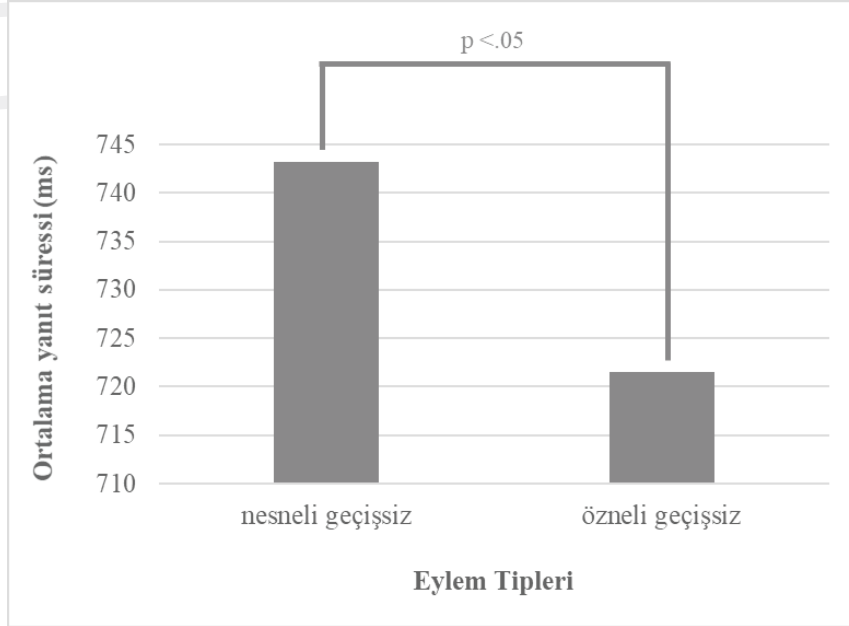
Koşullar		Dilbilgisel	Dilbilgisidışı	N
nesneli geçişsiz	Metal geçen gün ısıdan	eridi	erindi	64
özneli geçişsiz	Hırsız geçen gün evden	kaçtı.	kaçıldı.	64

3.3. Verilerin analizi

Birinci deneye benzer biçimde, istatistiksel analiz kritik sözcük olan eylemlere verilen ortalama okuma süresi yanıtları üzerinden yapılmıştır. Tekrarlı ölçümler için ANOVA'nın kullanıldığı istatistiksel analizde grup içi faktörler olarak EYLEM TİPİ (3 Seviye: özneli geçişsiz eylem ve nesneli geçişsiz eylem) ve DİLBİLGİSELLİK (2 Seviye: dilbilgisel/etken, dilbilgisidışı/ edilgen) belirlenmiştir. Dolayısıyla bulgular bölümünde EYLEM TİPİ'nin yarattığı ana etki, DİLBİLGİSELLİK'in yarattığı ana etki ve EYLEM TİPİ X DİLBİLGİSELLİK etkileşimine ilişkin bulgular paylaşılacaktır.

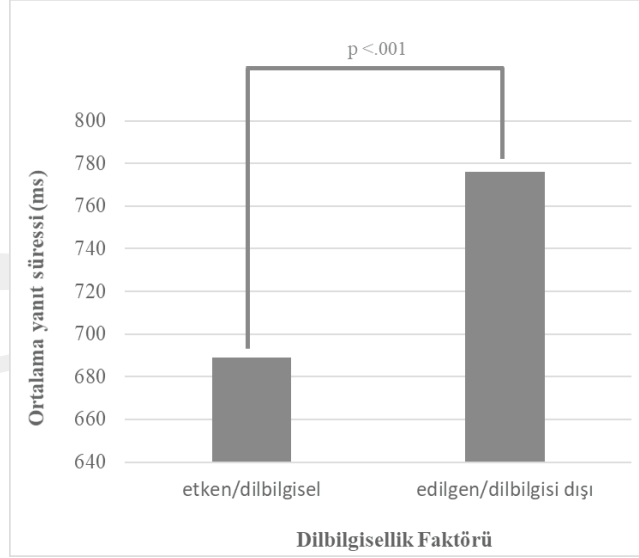
3.4. Bulgular

İstatistiksel analizde Eylem Tipi'nin yarattığı ana etkide, diğer bir deyişle nesnel geçişsiz eylemler ile öznel geçişsiz eylemler arasında anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir, [$F(1,35) = 4.793, p < .05$]. Ortalama yanıt sürelerine bakıldığında nesnel geçişsiz eylemlerin ($M = 743.243$ ms), öznel geçişsiz eylemlere göre ($M = 721,557$ ms) daha uzun yanıt süresine sahip olduğu ve nesnel geçişsiz > öznel geçişsiz biçiminde bir örüntünün olduğu görülmektedir (Şekil 5).

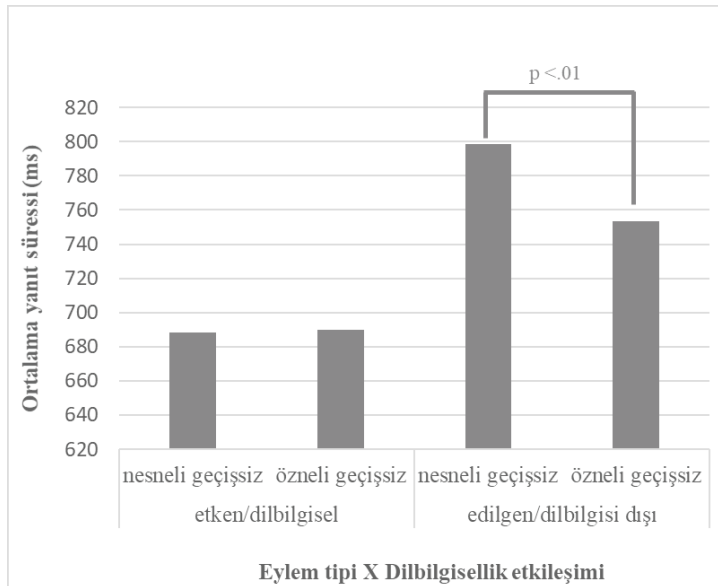
Şekil 5. Birinci deneydeki eylem tipine ilişkin ortalama yanıt süreleri

Eylem Tipleri x Dilbilgisellik etkileşiminde anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir [$F(1,35) = 4.443, p < .05$]. Diğer bir deyişle, bu etkileşimde gerek etken/dilbilgisel gerekse edilgen/dilbilgisidişi yapılar içerisinde nesnel geçişsiz ve öznel geçişsiz eylem tiplerinin yarattıkları etki açısından bir farklılığın olduğunu göstermektedir. Buna göre etken/dilbilgisel tümceler içerisinde, nesnel geçişsiz ile öznel geçişsiz eylem tipleri arasında anlamlı farklılık oluşmadığı, edilgen/dilbilgisidişi yapılarda ise nesnel geçişsiz ve öznel geçişsiz eylem tipleri arasında anlamlı farklılığın olduğu ($p < .01$) ve nesnel geçişsiz eylemlerin öznel geçişsiz eylemlere göre daha uzun işleme sürelerine sahip olduğu görülmektedir. (Şekil 6). Dolayısıyla, Eylem Tipi faktöründe görülen nesnel geçişsiz > öznel geçişsiz örüntüsünün temel olarak edilgen/dilbilgisidişi yapılardan kaynaklandığı buna karşın etken yapılarda nesnel geçişsiz = öznel geçişsiz biçiminde bir örüntünün olduğu görülmektedir.

Şekil 6. Birinci deneydeki Eylem Tipleri x Dilbilgisellik etkileşimine ilişkin ortalama yanıt süreleri

Dilbilgisellik faktörünün yarattığı ana etkide ise, etken/dilbilgisel yapılar ile edilgen/dilbilgisi dışı yapılar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir, [$F(1,35) = 12.948, p < .001$]. Ortalama yanıt sürelerine bakıldığında edilgen yapılar ($M = 775,87$ ms) etken yapılar ($M = 688.929$ ms) daha yavaş yanıt verildiği, diğer bir ifadeyle bu yapıların işlenmesi için daha fazla zamana ihtiyaç duyulduğu görülmektedir (Şekil 7).

Şekil 7 İkinci deneydeki dilbilgisellik faktörüne ilişkin ortalama yanıt süreleri

3.5. Tartışma

İkinci deneyde, eylem tiplerinde nesnel geçişsiz > öznel geçişsiz biçiminde anlamlı bir farklılık olduğu diğer bir deyişle nesnel geçişsiz eylemlerin işleme sürecindeki oluşan yükün birinci deneyde benzer bir biçimde daha fazla olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, Eylem Tipleri x Dilbilgisellik etkileşimi nesnel geçişsiz eylemler ile öznel geçişsiz eylemler arasındaki bu farklılığın temelde edilgen yapılarda ortaya çıktığını, etken dilbilgisel yapılarda iki eylem tipi arasında bir farklılık oluşmadığı göstermektedir. Diğer bir deyişle, nesnel geçişsiz ve öznel geçişsiz eylem tipleri arasındaki farklılık edilgenleştirmeden kaynaklanan bir durumda ortaya çıkmaktadır. Perlmutter (1978), öznel geçişsiz eylemlerin edilgenleştiğini buna karşın nesnel geçişsiz eylemlerin ise edilgenleşmediğini öne sürmektedir. Dolayısıyla bu bulgular gerçekten de edilgenleşme sürecine öznel geçişsiz eylemlerin daha duyarlı olduğunu göstermektedir.

İkinci deneyde nesnel geçişsiz eylemlerin edilgenleştirilerek dilbilgisidişi biçimleri “*Metal geçen gün ıstıdan erindi.” biçiminde yapılardan oluşmaktadır. Tümcenin eylemi olan “eri-“ dışsal bir tetiklenme ile gerçekleşmektedir ve “Metal” üyesinin bu eylemi başlatma yeteneği yoktur. Nakipoğlu (2001), geçişsiz eylemin tek üyesinin eylemde aktarılan durumu tetikleyecek özelliklere sahip değilse, durumun kendisi üye tarafından içsel olarak tetiklenmezse veya deneyimlenemezse bu eylemlerin edilgenleşmeyeceğini öne sürmektedir. Diğer bir deyişle, işleme sürecinin eylem tipinin edilgenleşme süreci ile kurduğu etkileşime duyarlı olduğu görülmektedir.

Erguvanlı-Taylan ve Göksel (2008)’e göre edilgenleşme sırasında öznenin canlılık özelliği büyük önem taşımaktadır. Buna göre 13b’deki edilgen biçimin dilbilgisi dışı olmasının sebeplerinden birisi öznenin [-canlı] özellikte olmasıdır.

(15a) Tavuğu fırında unutmuşuz, tavuk yanmış.

(15b) *Tavuğu fırında unutmuşuz, tavuk yanılmış.

Her ne kadar “tavuk” üyesi edilgen biçimde özne konumuna taşınsa da kılıcı özelliğini alamadığında (Sebzecioğlu, 2011) edilgenleşmemektedir. Öznel geçişsizlerde ise özne bir *istem* bildirdiğinden diğer bir deyişle, eylemde gerçekleşen olayı başlatma ve deneyimleme özelliklerine sahip olduğundan 16a’daki kılıcının dışlanması durumunda edilgenleşmesinin önünde hiçbir engel kalmamakta ve tümce dilbilgisel olmaktadır.

(16a) *Hırsız geçen gün evden kaçıldı.

(16b) Geçen gün evden kaçıldı.

Geçişsiz eylemlerin sınıflandırılmasında edensiz edilgenliği başka bir deyişle, eylemin kılıcısının tümceden dışlandığı edilgen tümceleri bir tanı ortamı olarak değerlendiren Acartürk (2005), katılımcıların edensiz edilgenliği öznel geçişsiz yapılarla kullanmayı tercih ederken,

bu yapıları nesneli geçişsiz eylemlerle kullanmayı tercih etmediğini belirtmektedir. Başka bir deyişle, anadili Türkçe olan katılımcılar nesneli geçişsiz eylemlerin edilgen biçimlerini kullanmayı tercih etmemektedir. Bu çalışmanın bulgularında da görüldüğü üzere, katılımcılar özneli geçişsiz eylemlerin edilgen biçimleriyle karşılaştırıldığında, nesneli geçişsiz eylemlerin edilgen biçimlerini işlemekte daha fazla süreye ihtiyaç duymaktadır.

Ayrıca alanyazında nesneli geçişsiz eylemlerin edilgenleşmemesinin en büyük sebeplerinden birinin öznelinin canlılık özelliği olduğu ifade edilmektedir. Edilgen yapılarda nesneli geçişsiz eylemlerin gerek [+canlı] özne ile oluşturulduğu birinci deneyde gerekse [-canlı] özneye oluşturulduğu ikinci deneyde özneli geçişsizlere göre daha fazla işleme yükü oluşturdukları dikkat çekmektedir. Bu bulgular özneli geçişsiz eylemlerin edilgenleşebildiğini buna karşın nesneli geçişsiz eylemlerin edilgenleşemediğini söyleyen Geçişsizlik Varsayımını (Perlmutter, 1978) Türkçe üzerinden desteklemektedir.

Bu çalışmanın bulguları etken yapı olmaları durumunda [-canlı] özneye sahip nesneli geçişsiz eylemler ile [+canlı] özneye sahip özneli geçişsiz eylemler benzer sürelerde işlendiğini göstermektedir. Diğer bir deyişle, eylem tipleri ile öznelerin anlambilimsel özelliklerinin uyumlu olması durumunda işleme yükü oluşmamaktadır. Meltzer vd. (2014) [+canlı] özneye sahip nesneli geçişsiz eylemleri, özneli geçişsiz ve geçişli eylemlerle karşılaştırmakta ve beyinde aktiflenen alanlar açısından [+canlı] özneye sahip nesneli geçişsiz eylemlerde diğer eylemlerden farklı olarak IFG'nin *pars opercularis* ve sol yarıkürede *precentral girüste* aktivasyon görüldüğünü aktarmaktadır. Aynı aktivasyon Shtreet vd. (2010)'da da tutarlı bir biçimde gözlenmekte ayrıca [+canlı] özneye sahip nesneli geçişsiz eylemlerin yanıt sürelerinin diğer eylem türlerine kıyasla önemli ölçüde uzun olduğu da bildirilmektedir. Benzer biçimde, Friedman (2008) da [+canlı] özneye sahip nesneli geçişsiz eylemlerin [-canlı] özneye sahip nesneli geçişsiz eylemlerden daha uzun sürede işlendiği öne sürmektedir. Vernice ve Sorace (2018) da nesneli geçişsiz eylemlerde [+canlı] öznenin özneli geçişsiz eylemlerle karşılaştırıldığında işleme süresini uzattığını bildirirken Becker ve Schaeffer (2013) ise çocukların nesneli geçişsiz eylemleri canlı ve cansız öznelerle eşit şekilde ürettiklerini bildirmektedir. Bu çalışmada eylemin etken olması diğer bir deyişle, eylem tipleri ile öznelerin canlılık özellikleri arasında bir uyum olması durumunda eylem tipleri arasında işleme farklılığı oluşmadığı ancak edilgen yapılarda bir asimetrimin olduğu ve nesneli geçişsiz eylemlerin gerek edilgenleşme süreci gerekse öznenin canlılığı açısından işleme yükünün arttığı görülmektedir.

Son olarak ikinci deneyde de birinci deneye benzer biçimde bir bütün olarak edilgen yapıların işlenmesinin etken yapılara göre daha uzun olduğu görülmektedir.

3.6. Sonuç

İkinci deneyin sonuçlarına bakıldığında, nesneli geçişsiz eylemlerin özneli geçişsiz eylemlerden daha uzun sürede işlenen yapılar olduğu görülmektedir. Ancak Eylem Tipleri x Dilbilgisellik etkileşiminden elde edilen sonuçlar eylem tipleri ile özneli arasında anlambilimsel uyumun görüldüğü etken yapılar nesneli geçişsiz eylemler = özneli geçişsiz eylemler örüntüsünün görüldüğünü, nesneli geçişsiz eylemler > özneli geçişsiz eylemler örüntüsünün ise edilgen yapılarla ilişkili olduğunu ve nesneli geçişsiz eylemlerin temel ayrımlarından birinin bu eylem tipinin edilgenleşmemesi olduğu görülmektedir.

4. Genel tartışma ve sonuç

Bu çalışmada gerçekleştirilen iki deneye bir bütün olarak bakıldığında, nesneli geçişsiz ve özneli geçişsiz eylem tiplerinin işlenmesinde, nesneli geçişsiz eylemlerin özneli geçişsiz eylemlerden daha uzun yanıt süresine sahip olduğu ve iki eylem tipi arasında işleme farklılığı olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar Türkçedeki söz konusu eylemlere ilişkin işleme görünümünün diğer dillerde nesneli geçişsiz eylemlerin özneli geçişsiz eylemlerden farklı işlendiğini bildiren çalışmalarla örtüştüğünü göstermektedir (Agnew vd., 2014; Becker ve Schaeffer, 2013; Friedman vd., 2008; Lee ve Thompson, 2011; Meltzer-Asscher vd., 2015; Meltzer-Asscher vd., 2015; Shetreet, Friedmann ve Hadar, 2010; Shetreet ve Friedmann, 2012; Vernice ve Sorace, 2018).

Bu çalışma ayrıca, nesneli geçişsiz eylemlerin işlenmesinin öznenin canlılık özelliğine oldukça duyarlı olduğunu göstermektedir. Birinci deneyde her biri [+canlı] özneye sahip özneli nesneli geçişsiz eylemler, özneli geçişsiz eylemler ve geçişli eylemler karşılaştırılmış ve nesneli geçişsiz > özneli geçişsiz = geçişli şeklinde bir örüntü görülmüş ve bu örüntünün etken/dilbilgisel yapılar ile edilgen/dilbilgisidişi yapılar arasında farklılaşmadığı belirlenmiştir. İkinci deneyde ise [-canlı] özneye sahip nesneli geçişsiz eylemler ile [+canlı] özneye sahip özneli geçişsiz eylemler karşılaştırılmış ve etken/dilbilgisel yapılar bu iki eylem tipi arasında anlamlı bir farklılık görülmezken edilgen/dilbilgisidişi yapılar nesneli geçişsiz > özneli geçişsiz bulgusuna ulaşmıştır. Nesneli geçişsiz eylemlerin -canlı özne özneli geçişsiz eylemlerin +canlı özne tercih etmeleri ve bu bağlamlarda bulunmaları durumunda her iki eylem tipi arasında fark oluşmaması buna karşın nesneli geçişsiz eylemlerin +canlı bir özne ile kullanılması durumunda, diğer bir deyişle, eylemin tercih etmediği bir anlambilimsel özellik taşıyan özne ile oluşturulmasında iki eylem tipi arasında fark olduğu görülmektedir. Bu durum sözkonusu yapıların sözlükçede anlambilimsel özellikleriyle birlikte kodlandığını öne süren görüşlerle (Dowty,1991; Levin-Rappaport Hovav,1995) uyumlu olabileceğini göstermektedir. Buna karşın nesneli geçişsiz eylemlerin tümce düzeyi özelliklerle ilişkisi olduğunu öne süren görüşlerin (Borer,1994 ve van Hout, 2004) dışlanması için ek çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Geçişsizlik Hipotezi nesneli geçişsiz eylemlerin edilgenleşmediğini iddia etmektedir. Bu çalışmada her iki deneydede edilgen yapılarda nesneli geçişsiz eylemlerin özneli geçişsiz eylemlere göre daha fazla bilişsel yük oluşturduğu görülmektedir. Bu sonuçlar nesneli geçişsiz eylemlerin edilgenleşmediğini öne süren Geçişsizlik Varsayımını (Perlmutter, 1978) desteklemektedir.

Son olarak bu çalışma nesneli geçişsiz veya özneli geçişsiz olmasından bağımsız bir olarak edilgen yapıların etken yapılardan daha uzun sürede işlemlendiğini göstermektedir.

Kaynakça

- Acartürk, C. (2005). *Gradient Characteristics of the Unaccusative/Unergative Distinction in Turkish: An Experimental Investigation*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: ODTÜ
- Acartürk, C. ve Zeyrek D. (2010). "Unaccusative/Unergative Distinction in Turkish: A Connectionist Approach". In: *Proceedings of the Eighth Workshop on Asian Language Resources* 111-119.
- Agnew, Z. K., van de Koot, H., McGettigan, C., ve Scott, S. K. (2014). Do sentences with unaccusative verbs involve syntactic movement? Evidence from neuroimaging. *Language, cognition and neuroscience*, 29(9), 1035-1045.
- Aksan, Y., Aksan, M., Mersinli, Ü., ve Demirhan, U. U. (2016). *A frequency dictionary of turkish*. Taylor ve Francis.
- Bastiaanse, R., ve Edwards, S. (2004). Word order and finiteness in Dutch and English Broca's and Wernicke's aphasia. *Brain and language*, 89(1), 91-107.
- Bastiaanse, R., ve van Zonneveld, R. (2005). Sentence production with verbs of alternating transitivity in agrammatic Broca's aphasia. *Journal of neurolinguistics*, 18(1), 57-66.
- Bastiaanse, R., Bouma, G., ve Post, W. (2009). Linguistic complexity and frequency in agrammatic speech production. *Brain and Language*, 109(1), 18-28.
- Becker, M., ve Schaeffer, J. (2013). Animacy, argument structure and unaccusatives in child English. *Generative linguistics and acquisition: Studies in honor of Nina M. Hyams*, 13-54.
- Biktimir, T. (1986). Impersonal passives and the-ArAk construction in Turkish. *Studies in Turkish linguistics*, 8, 53.
- Bonferroni, C.E. (1936). Teoria statistica delle classi e calcolo delle probabilit `a. *Pubblicazioni del R Istituto Superiore di Scienze Economiche e Commerciali di Firenze* 8:3-62.
- Borer, H. (1994). The projection of arguments. In E. Benedicto and J. Runner (eds.), *Functional Projections, University of Massachusetts Occasional Papers*, 17: 19-47.
- Burzio, L. (1986). *Italian Syntax*. Dordrecht: Reider
- Caplan, D., ve Hanna, J. E. (1998). Sentence production by aphasic patients in a constrained task. *Brain and Language*, 63(2), 184-218.
- Comrie, B. (1989). *Language universals and linguistic typology*. Chicago: University of Chicago.

- Dietrich, A. P. (1999). Relational Grammar and Impersonal Passives". *Poznan Studies in Contemporary Linguistics* 35, 35-54.
- Dowty, D. (1991). Thematic Proto-Roles and Argument Selection. *Language*, 67(3), 547-619.
- Duman, T. Y., Aygen, G., Özgirgin, N., ve Bastiaanse, R. (2007). Object scrambling and finiteness in Turkish agrammatic production. *Journal of Neurolinguistics*, 20(4), 306-331.
- Erguvanlı-Taylan, E. ve Göksel (2008). The Structure of Modern Turkish, Class Notes.
- Faroqi-Shah, Y. ve Thompson C. K. (2003). Effect of Lexical Cues on the Production of Active and Passive Sentences in Broca's and Wernicke's Aphasia. *Brain and Language*, 85, 409-426.
- Friedmann, N., Taranto, G., Shapiro L. P. ve Swinney D. (2008). The Leaf Fell (The Leaf): The Online Processing of Unaccusatives. *Linguist. Inq.*, 39, 355-377.
- Grimshaw, J. (1990). *Argument Structure*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Just, M. A, Carpenter P. A. ve Woolley J. D. (1982). Paradigms and Processes in Reading Comprehension. *Journal of Experimental Psychology: General*, 111(2), 228.
- Keenan, E. L. (1976). Remarkable Subjects in Malagasy. Ed. Li, Charles, *Subject and Topic*. 247-301, New York: Academic Press.
- Ketrez, F. N. (1999). *Early Verbs and the Acquisition of Turkish Argument Structure*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
- Langacker, R. W. (1991). *Foundations of Cognitive Grammar, Vol. 2: Descriptive Application*. Stanford: Stanford University Press.
- Lee, J. ve Thompson C. K. (2011). "Real-time Production of Unergative and Unaccusative Sentences in Normal and Agrammatic Speakers: An Eyetracking Study". *Aphasiology*. 25. 813-825.
- Levin, B., Rappaport-Hovav M. ve Keyser S. J. (1995). *Unaccusativity: At the Syntax-Semantics Interface*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Meltzer-Asscher, A., Mack, J. E., Barbieri E. ve Thompson C. K. (2015). How the Brain Processes Different Dimensions of Argument Structure Complexity: Evidence from fMRI. *Brain and Language*. 142.
- Meyer, A. M., Mack, J. E. ve Thompson C. K. (2012). Tracking Passive Sentence Comprehension in Agrammatic Aphasia. *Journal of Neurolinguistics*, 25 (1), 31-43.
- Nakipoğlu, M. (1998). Split Intransitivity and the Syntax-Semantics Interface in Turkish. Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Nakipoğlu, M. (2000). On the Aspectual Properties of Unaccusatives. Ed. A. Göksel ve C. Kerslake, *Proceedings of the Ninth International Conference on Turkish Linguistics*, 67-74.
- Nakipoğlu-Demiralp, M. (2001). The Referential Properties of the Implicit Arguments of Impersonal Passive Constructions in Turkish. *Linguistik Aktuell (Linguistics Today)*, 44, 129-150.
- Nakipoğlu-Demiralp, M. (2002). Türkçe'deki Ayrık-Geçişsiz Eylemlerin Olay Yapısal Bir İncelemesi [An Event Structural Analysis of Split Intransitives in Turkish]. *Dilbilim Araştırmaları*. 1-16.
- Özkaragöz, İ. Z. (1980). Evidence from Turkish for the Unaccusative Hypothesis. *In Proceedings of the Sixth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*. 411-422.

- Özkaragöz, İ. Z. (1986). *The Relational Structure of Turkish Syntax*. Doktora Tezi, University of California.
- Özsoy, S. A. (2009). "Argument structure, animacy, syntax and semantics of passivization in Turkish: A corpus-based approach". *Corpus analysis and variation in linguistics*, 1, 259.
- Perlmutter, D. M. (1978). Impersonal Passives and the Unaccusative Hypothesis. *In Proceedings of the Fourth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, 157-189.
- Perlmutter, D. M. ve Postal P. (1984). The 1-advancement exclusiveness law. *Studies in relational grammar*, 2, 81-125.
- Pinker, S. (1984). *Language Learnability and Language Development*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Sebzecioğlu, T. (2011). Türkçede Özne Yükleme. *Mersin Üniversitesi Dil ve Edebiyat Dergisi*, 8, 15-40.
- Shetreet, E. ve Friedmann N. (2012). Stretched, Jumped, and Fell: An fMRI Investigation of Reflexive Verbs and Other Intransitives. *NeuroImage*, 60, 1800-1806.
- Shetreet, E., Friedmann N. ve Hadar U. (2010). The Neural Correlates of Linguistic Distinctions: Unaccusative and Unergative Verbs. *Journal of Cognitive Neuroscience*, 22, 2306-2315.
- Soojin, C. ve Thompson C. K. (2010). What Goes Wrong During Passive Sentence Production in Agrammatic Aphasia: An Eyetracking Study Passive Sentence Production In Agrammatism. *Aphasiology*, 24 (12), 1576–1592.
- Thompson, C. K. (2003) Unaccusative Verb Production in Agrammatic Aphasia: the Argument Structure Complexity Hypothesis. *Journal of Neurolinguistics*, 16, 151–167.
- Topaloğlu, A.ve Gürlek M. (2016). *Türkçede Fiiller ve Çatıları*. Kesit Yayınları, İstanbul.
- Van Valin, R. D (1990). Semantic Parameters of Split Intransitivity. *Language*, 66, 221– 260
- Van Hout, Angeliek. 2004. Unaccusativity as Telicity Checking, In: A. Alexiadou et al. (eds.), *The Unaccusativity Puzzle: Explorations of the syntax-semantics interface*. Oxford: Oxford University Press. 60-83.
- Vernice, M. ve Sorace A. (2018). Animacy Effects on the Processing of Intransitive Verbs: An Eye-tracking study. *Language, Cognition and Neuroscience*, 33(7), 850-866.
- Yağız, O. ve Aydın B. (2014). Processing Active / Passive Sentences in Turkish Agrammatic Aphasics. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 158, 254 – 259.
- Zeyrek, D. ve Acartürk, C. (2014). "The Distinction Between Unaccusative and Unergative Verbs in Turkish: an Offline and an Eyetracking Study of Split Intransitivity". *Proceedings*, 1832-1837.

EKLER

Şekil 1 Deney tümceleri sunum biçimi.....	7
Şekil 2. Birinci deneydeki eylem tiplerine ilişkin ortalama yanıt süreleri	10
Şekil 3. Birinci deneydeki dilbilgisellik faktörüne ilişkin ortalama yanıt süreleri	11
Şekil 4. Birinci deneydeki Eylem Tipleri x Dilbilgisellik etkileşimine ilişkin ortalama yanıt süreleri.....	11
Şekil 5. Birinci deneydeki eylem tipine ilişkin ortalama yanıt süreleri	16
Şekil 6 Birinci deneydeki Eylem Tipleri x Dilbilgisellik etkileşimine ilişkin ortalama yanıt süreleri.....	17
Şekil 7 İkinci deneydeki dilbilgisellik faktörüne ilişkin ortalama yanıt süreleri.....	18

Ek1. Birinci Deneyde Yer Alan Tümceler

Koşullar		Dilbilgisel	Dilbilgisidışı
nesneli geçişsiz	Mermi geçen gün duvardan Su geçen gün çatıdan Ülkenin geçen hafta ormanları Yapraklar geçen ay bahçede Avize geçen gün tavandan Çorba geçen hafta ocakta . Elmas geçen ay karanlıkta Çiçek geçen ay saksıda . Doların geçen gün fiyatı Kek geçen gün fırında Yemek geçen ay mutfakta Ateş geçen gün yağmurda Bez geçen gün cama Balon geçen ay balkonda p. Kaya geçen yıl rüzgarda Çamur geçen hafta örtüye Elbisenin geçen yıl kolu Metal geçen gün ısıdan Kar geçen gün şehre .Boya geçen hafta kovadan Perde geçen gün kirden Tahta geçen ay güneşten Koku geçen hafta yastığa Şeker geçen ay bakkalda Çocuğun geçen yıl pantolonu Ekmek geçen gün tandırda Kağıt geçen gün sobada Meyve geçen ay buzlukta Kayık geçen gün gölde Mahsul geçen gün tarlada Çay geçen gündemlikten Işık geçen gün aynadan	sekti. damladı. azaldı. sarardı. sarktı. kaynadı parladı. soldu arttı. kabardı. koku. sönüdü. yapıştı. atladı aşındı. bulaştı. genişledi. eridi. yağdı. aktı. karardı. çürüdü. sindi. tükenildi. küçüldü. pişti. yandı. dondu. batı. kurudu. taştı. yansdı. üşüdü. zıpladı. susustu. utandı. koştu oynadı. kızdı. alıştı. kaçtı. şaştı. küstü. oturdu. baktı. dolaştı. gezdi. sattı. direnđi. durdu. vardı. gitti. inandı. yattı. çalıştı. uğraştı. imrendi. seslendi. dokundu. konuştu. kalktı. çıkı. çoştı. uyudu.	sekildi. damlandı. azalındı. sararıldı. sarkıldı kaynandı parlandı solundu artıldı kabarıldı kokuldu sönüldü yapışıldı patlandı aşınıldı bulaşıldı genişlendi erindi yağıldı akıldı kararıldı çüründü sinildi tükenildi küçüldü pişildi yanıldı donuldu batıldı kurundu taşıldı yansındı üşündü. zıplandı. susuldu. utanıldı koşuldu oynandı kızdı alışıldı kaçıldı şaşıldı küşüldü oturuldu bakıldı dolaşıldı gezildi satıldı direnildi duruldu varıldı gidildi inanıldı yatıldı çalışıldı uğraşıldı imrenildi seslenildi dokunuldu konuşuldu kalkıldı çıkıldı çoşuldu uyundu
özneli geçişsiz	Nöbetçi geçen gün kulübede Basketbolcu geçen gün havaya Seyirci geçen hafta sinemada Asker geçen ay komutandan Bakıcı geçen gün yola Futbolcu geçen hafta maçta Asistan geçen ay öğrenciye Müzisyen geçen ay gürültüye Hırsız geçen gün evden Polis geçen gün olaya Oyuncu geçen ay yönetmene Konuk geçen gün koltuğa Avcı geçen gün kuşa Görevli geçen ay arazide Turist geçen yıl müzede Emlakçı geçen hafta arsayı Gösterici geçen yıl polise Şoför geçen gün durakta Memur geçen gün ofise Balıkçı geçen hafta pazara Müşteri geçen gün satıcıya Adam geçen ay çadırdı Öğrenci geçen hafta konuya Profesör geçen ay projeyle Büyükelçi geçen yıl ülkeye Pazarcı geçen gün kadına Bebek geçen gün köpeğe Patron geçen ay çalışanla Manken geçen gün ayağa Koruma geçen gün salondan Şarkıcı geçen gün partide Hostes geçen gün kabinde		

Ek2. İkinci Deneyde Yer Alan Tümceler

Koşullar		Dilbilgisel	Dilbilgisidışı
nesneli geçişsiz	Kapıcı geçen gün mutfakta Ustanın geçen gün öfkesi Polis geçen gün arabadan Yönetici geçen gün kapıda Bankacının geçen hafta kravatı Bisikletçinin geçen yıl kafatası İşçinin geçen gün üstü Bebegin geçen ay saçı Şoförün geçen gün ayağı Hakim geçen gün sandalyeye Bahçıvanın geçen hafta eli Teknisyen geçen yıl işte Boyacı geçen gün duvara Profesörün geçen ay yüzü Adam geçen yıl karakolda Aktör geçen gün sahnede Albay geçen gün hastanede Cerrah geçen gün odadan Bürokrat geçen gün merdivende Emlakçının geçen hafta sargıları Garsonun geçen yıl kemiği Memurun geçen gün elbisesi Çocuğun geçen yıl boyu Simitçinin geçen gün kolu Teknisyen geçen gün yatağa Balıkçının geçen hafta parmağı Asker geçen yıl orduda Dansçı geçen gün mikrofona Avukatın geçen ay elleri Gazeteci geçen yıl yaşlılığında	titredi yatıştı fırladı belirdi gevşedi çatladı kirlendi uzadı şişti çöktü dondu yıprandı değdi kırıştı duruldu titredi yatıştı fırladı belirdi gevşedi çatladı kirlendi uzadı şişti çöktü dondu yıprandı değdi kırıştı duruldu	titrendi yatışıldı fırlandı belirildi gevşendi çatlandı kirlenildi uzandı şişildi çöküldü donuldu yıpranıldı değildi kırışıldı durulundu titrendi yatışıldı fırlandı belirildi gevşendi çatlandı kirlenildi uzandı şişildi çöküldü donuldu yıpranıldı değildi kırışıldı durulundu
özneli geçişsiz	Kapıcı geçen gün apartmanda Usta geçen gün söylentiye Polis geçen gün karakolda Yönetici geçen gün köpekten Bankacı geçen hafta tiyatrodan Bisikletçinin geçen gün elleri İşçi geçen gün patrona Bebek geçen yıl süte Şoför geçen gün arabaya Hakim geçen gün kürsüden Bahçıvan geçen hafta parkta Teknisyen geçen yıl talimatlara Boyacı geçen gün patrona Profesör geçen ay konuya Adam geçen yıl şehre Aktör geçen gün oyunda Albay geçen gün filme Cerrah geçen gün koltukta Bürokrat geçen gün kediden Emlakçı geçen hafta konserde Garsonun geçen gün vücudu Memur geçen yıl amire Çocuğun geçen gün karnı Simitçi geçen gün otobüse Teknisyen geçen gün depoya Balıkçı geçen hafta evde Asker geçen yıl emre Dansçı geçen yıl şarkıcıya Avukat geçen ay davaya Gazeteci geçen yıl yurtdışına	koştu güldü uyudu korktu eğlendi terledi yalvardı doydu bindi indi kaldı uydu özendi değindi göçtü koştu güldü uyudu korktu eğlendi terledi yalvardı doydu bindi indi kaldı uydu özendi değindi göçtü	koşuldu gülündü uyundu korkuldu eğlenildi terlendi yalvarıldı doyuldu binildi inildi kalındı uyuldu özenildi değinildi göçüldü koşuldu gülündü uyundu korkuldu eğlenildi terlendi yalvarıldı doyuldu binildi inildi kalındı uyuldu özenildi değinildi göçüldü

Koşullar		Dilbilgisel	Dilbilgisidişı
geçişli	Kapıcı geçen ay kanseri	yendi	yenildi
	Usta geçen gün duvarı	ölçtü	ölçüldü
	Polis geçen gün hatayı	saptadı	saptandı
	Yönetici geçen gün geliri	sağladı	sağlandı
	Bankacı geçen hafta tohumları	ekti	ekildi
	Bisikletçi geçen yıl eşini	üzdü	üzüldü
	İşçi geçen gün mimarı	suçladı	suçlandı
	Bebek geçen ay mamayı	beğendi	beğenildi
	Şoför geçen gün yolcuları	saydı	sayıldı
	Hakim geçen gün davacıyı	savundu	savunuldu
	Bahçıvan geçen hafta otu	yoldu	yolundu
	Teknisyen geçen yıl kardeşini	korudu	korundu
	Boyacı geçen gün ustayı	kıskandı	kıskanıldı
	Profesör geçen ay kediye	sevdi	sevildi
	Adam geçen yıl mektubu	yazdı	yazıldı
	Aktör geçen ay hastalığı	yendi	yenildi
	Albay geçen gün mesafeyi	ölçtü	ölçüldü
	Cerrah geçen gün konuyu	saptadı	saptandı
	Bürokrat geçen gün anlaşmayı	sağladı	sağlandı
	Emlakçı geçen hafta biberi	ekti	ekildi
	Garson geçen yıl karısını	üzdü	üzüldü
	Memur geçen gün yetkilileri	suçladı	suçlandı
	Çocuk geçen yıl tiyatroyu	beğendi	beğenildi
	Simitçi geçen gün parayı	saydı	sayıldı
	Teknisyen geçen gün politikacıyı	savundu	savunuldu
	Balıkçı geçen hafta maydanozu	yoldu	yolundu
	Asker geçen yıl bölgeyi	korudu	korundu
	Dansçı geçen gün oyuncuyu	kıskandı	kıskanıldı
	Avukat geçen gün köpeği	sevdi	sevildi
	Gazeteci geçen yıl yazıyı	yazdı	yazıldı